

MIGIRDİÇ MARGOSYAN

23 Aralık 1938'de Diyarbakır'da, Hañçepek Mahallesi'nde (Gâvur Mahallesi) doğdu. Eğitimi Süleyman Nazif İlkokulu, Ziya Gökalp Ortaokulu, daha sonra İstanbul'daki Bezciyan Ortaokulu ve Getronagan Lisesi'nde sürdürdü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi.

1966-1972 yılları arasında Üsküdar Selamsız'daki Surp Haç Tıbrvank Ermeni Lisesi'nde müdürlüğün yanı sıra felsefe, psikoloji, Ermeni dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptı. Daha sonra öğretmenliği bırakarak ticarete atıldı. Edebi çalışmalarını aralıksız sürdürdü. *Marmara* gazetesinde yayımlanan Ermenice öykülerinin bir bölümü *Mer Ayt Gogmeri* [Bizim Oralar] adıyla kitap haline getirildi (1984) ve bu kitabıyla 1988'de, Ermenice yazan yazarlara verilen Eliz Kavukçuyan Edebiyat Ödülü'nü (Paris-Fransa) aldı. *Gâvur Mahallesi* (1992), *Söyle Margos Nerelisen?* (1995) ve *Biletimiz İstanbul'a Kesildi* (1998) adlı Türkçe kitaplarını, 1999'da ikinci Ermenice kitabı *Dikrisi Aperen* [Dicle Kıyılarından] izledi. *Gâvur Mahallesi* Avesta Yayınları tarafından *Li Ba Me, Li Wan Deran* [Bizim O Yörelere] adıyla Kürtçe olarak yayımlandı (1999). Türkçe kaleme aldığı *Tespîh Taneleri* (2006) adlı anı-romanı büyük ilgiyle karşılandı.

Evrensel gazetesinde "Kırveme Mektuplar" adlı köşesinde yazmayı sürdüren Margosyan'ın bu makalelerinin bir bölümü Lis Basın-Yayın tarafından *Kırveme Mektuplar* adıyla 2006'da Diyarbakır'da kitaplaştırıldı. 1996-99 yılları arasında *Agos* gazetesinde yayımlanan makalelerinden yapılan bir seçki olan *Zurna* 2009'da, yine *Evrensel* yazarlarından derlenen *Çengelliğne* (ilk basımı 1999, Belge) ve *Yeni Yüzyıl* ve *Yeni Gündem* gazetelerinde yayımlanan makalelerinden derlenen *Kırdan* 2010'da yayınevimizce kitaplaştırıldı.

u s u l g e r e ğ i

Zurna, Mıgırđıç Margosyan'ın 1996-1999 yılları arasında, haftalık Türkçe-Ermenice *Agos* gazetesinde yayımlanan makalelerinden yapılmış bir seçkidir.

Yazıma dair bazı değişiklikler dışında metne müdahalede bulunulmadı. Dipnotlar tarafımızca eklendi.

Türkçe yazımda, Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

ZURNA

AGOS YAZILARI

A r a s Y a y ı n c ı l ı k
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - 110

Mıgırdıç Margosyan
Zurna

Yayına Hazırlayan
Rober Koptaş

Kapak Tasarımı
Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafi
Ara Güler

© 2009, Aras Yayıncılık

ISBN 978-605-5753-10-8

Baskı
Sena Ofset
2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 03 21
Sertifika No: 12064

Birinci Baskı: Kasım 2009, İstanbul
İkinci Baskı: Mayıs 2012, İstanbul

ZURNA
AGOS YAZILARI

DENEME

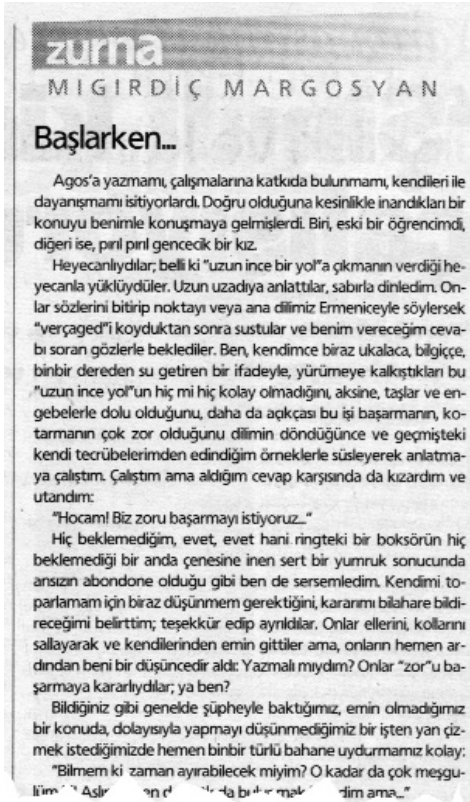
MIGIRDİÇ MARGOSYAN

İçindekiler

Başlarken	9
Kelaynaklar	11
Çarpıklıklar.....	14
Anadili	17
Dil ve evrensellik	19
Damga	22
Pis Ermeni <i>Arus Yumul</i>	25
Yazıklar olsun	27
Okullarımız ve.....	30
Çifte standartlar.....	33
Neden?	36
Köse sakalım.....	38
Direnmek	41
“Ermeni Oyunu”	43
İşkembeden atmak	46
Buçuk millet!	49
Bütçe.....	53
Kriton Curi	56
Kiliseler, camiler	59
Tarih.....	62
Vakıf malı deniz..!	65
Başbakan Erbakan’dan talebidir.....	68
“Direnmek yaşamaktır”	72
Lole	75
Kahraman şeriflerimiz.....	78
İki bine üç kala	81
”Gı pındrivi”	84
Adı “A” Soyadı “Dilaçar”	87
Gölge etme!	91
“Haydi! Abbas”	96
Zurna	100
Bir Zamanlar	103
Çocuklar.....	106
İnsan	108

“Hayvan!..”	111
Hatta ve hatta	114
Vesselam.....	116
“Ermeni dölü”	119
Bir Ermeni vatandaştan Bakan’a açık mektup	122
Hani İnsanlık!	127
“Profesör!”	132
“Rüya gibi” bir yaz	136
İstemem ne gül, ne karanfil	140
Çağçağ	143
İnat.....	146
İnanç, inat	149
Bu sese kulak verelim	152
“Bakan!..”	155
Hayal	158
“Saat kaç?”	161
Zıttırım İşler	164
Kuyruk acısı	167
“Ayvaz kasap, hep bir hesap”	168
Patrik Kazancıyan	171
Gazeteler	174
Az laf, çok iş.....	176
Hacivatlar, Karagözler	179
Suçlu.....	182
Sinekler.....	185
“Kovboy”lar diyarı.....	188
Vartan Gomigyan	191
Bilgisayar	194
Bir gıdım sevgi	197
“Vallahi hiç boş vaktim yok ki!”	200
“Daha önceleri nerelerdediniz?”	203
“Burası Türkiye, olur böyle”	209
Sessiz, Sedasız	212
“Birinci sınıf vatandaş!”	214
Lades Çın! Çın! Çilyo!!!.....	217
Rol... ..	220
Heç böyle şey olur?	224

Mıgırdiç Margosyan'ın, Agos'un 5 Nisan 1996 tarihli ilk sayısında çıkan yazısı: Başlarken...

Başlarken...

Agos'a yazmamı, çalışmalarına katkıda bulunmamı, kendileri ile dayanışmamı istiyorlardı. Doğru olduğuna kesinlikle inandıkları bir konuyu benimle konuşmaya gelmişlerdi. Biri, eski bir öğrencimdi, diğeri ise, pırl pırl gencecik bir kız.

Heyecanlıydılar; belli ki "uzun ince bir yol"a çıkmanın verdiği heyecanla yüklüydüler. Uzun uzadıya anlattılar, sabırla dinledim. Onlar sözlerini bitirip noktayı veya anadilimiz Ermeniceyle söylersek "verçaged"i koyduktan sonra sustular ve benim vereceğim cevabı soran gözlerle bekletiler. Ben, kendimce biraz ukalaca, bilgiççe, bin bir dereden su getiren bir ifadeyle, yürümeye kalkıştıkları bu "uzun ince yol"un hiç mi hiç kolay olmadığını, aksine, taşlar ve engebelerle dolu olduğunu, daha da açıkçası bu işi başarmanın, kotarmanın çok zor olduğunu dilimin döndüğünce ve geçmişteki kendi tecrübelerimden edindiğim örneklerle süsleyerek anlatmaya çalıştım. Çalıştım ama aldığım cevap karşısında da kızardım ve utandım:

"Hocam! Biz zoru başarmayı istiyoruz..."

Hiç beklemediğim bir anda, evet, evet hani ringdeki bir boksörün hiç beklemediği bir anda çenesine inen sert bir yumruk sonucunda ansızın abandone olduğu gibi ben de sersemledim. Kendimi toparlamam için biraz düşünmem gerektiğini, kararımı bilahare bildireceğimi belirttim; teşekkür edip ayrıldılar. Onlar ellerini, kollarını sallayarak ve kendilerinden emin gittiler ama, onların hemen ardından

beni bir düşüncedir aldı: Yazmalı mıydım? Onlar “zor”u başarmaya kararlıydılar; ya ben?

Bildiğiniz gibi, genelde şüpheyle baktığımız, emin olmadığımız bir konuda, dolayısıyla yapmayı düşünmediğimiz bir işten yan çizmek istediğimizde hemen bin bir türlü bahane uydurmamız kolay:

“Bilmem ki, zaman ayırabilecek miyim? O kadar da çok meşgulüm ki! Aslında ben de katkıda bulunmak isterdim ama...”

Evet, bilinen şu ki, iş, eninde sonunda bu “ama”lara dayandı mı altından nedense hep çapanoğlu çıkar.

Neyse... Onlar “zoru başarma”ya soyunduklarına göre, bu çorbada karınca kararınca bizim de tuzumuz neden olmasın? Hele hele çorbaya katmaya çalıştığınız bir tutam tuz “kazara da olsa”, “hasbelkader de olsa” çorbanın lezzetine lezzet katarsa ne mutlu size!

Eh! Öyleyse, o halde, bize düşen görev, galiba kolları sıvamak, karasabanın tahtasına sıkıca sarılmak ve ölümsüz Gomidas’ın “horovel”leriyle, coşkuyla ve tabii ki inançla, bereketli bir toprakta “Agos”un açılmasına ve orada yeşerecek tohumlara destek vermektir.

5 Nisan 1996

Kelaynaklar

Çocukluğumun geçtiği Diyarbakır'da en çok sevindiğim şey, bizim dini bayram günlerinin yaklaşmasıydı. O günlerde özellikle anamın telaşı artar, onun koşuşturmasına saatler bir türlü yetmezdi. Gerçi anam, ben bildim bileli hep çalışırdı, mekik gibi bir o yana bir bu yana dur durak demeden hareket halindeydi ama, bayramlarda bu koşuşturma işi zirveye ulaşırdı.

Ne mi yapardı?

Ne yapmazdı ki?

Tüm evin ıcağını bıcağını silip süpürür, tam anlamıyla bir bayram temizliği yapardı. Ardından da beni ve kardeşlerimi en çok ilgilendiren işlere soyunurdu. Peynir suyuyla kavun, karpuz çekirdeği kavurur, kum leblebisi yapardı. Ayrıca çörek yoğurur, yumurta boyar, yağsız, yavan çökelek peyniriyle, “imansız peynir”le açtığı yufkaları sarar, sarmalar “patıla” dediği bir nevi börek yapar, sonra da yerken ağzımızın suyunu akıtan, “zingilik” yani lokma tatlısı pişirirdi. Ve nihayet kümesimizde az yumurtlayan tavuklardan birini kaptığı gibi, elime tutuşturduğu kör bıçakla beraber beni sokağa, küçeye salardı. Ben, yoldan gelip geçenlerden birine tavuğu kesmeleri için yalvarıp dil dökerken, tavuk da başına gelecekleri sanki anlamış gibi durmadan gıdaklayıp dururdu. Kafası uçmuş tavukla eve döndüğümü gören anam sevinir, tavuğu “habeş”in, yani maltızın üzerinde fokur fokur kaynayan tencerenin içindeki suya

basar, sonra tavuğun tüylerini yolar, onun bu tüy yolma işlemine nenem ve küçük kız kardeşim yardım ederken, o bir taraftan da mani söylerdi:

Diyarbakir ozani
Cohtır destan yazani
Gurbet elde ölenin
Yohtur mezar kazani

Biz çocuklar bayram sabahı ceketlerimizin, zıbınlarımızın cebine tika basa doldurduğumuz leblebi ve çekirdekleri yolda bir taraftan yerken, anamızın, babamızın elinden tutarak kiliseye yönelirdik. Şimdilerde o günler çok ama çok gerilerde kaldı. Kırmızı yumurtaları tokuşturduktan sonra afiyetle yiyen Ermeni, Keldani, Süryani çocuklarının şen, şakrak gülüşleri de eski sararmış fotoğraflarda donup kaldı. Peki, mazide, geride kalan o yıllardan bugüne neler mi kaldı?

Cami minarelerinden günde beş vakit ezan okuyan müezzinin sesine, çan sesleriyle cevap veremeyen yıkık kiliseler!... Parçalanmış, diri diri mezara gömülmüş bir mozaik...

Çocukluğumu bıraktığım memleketime, ana kucağı diyarıma, kırk yıllık bir aradan sonra gittiğimde, geride kalanlardan sadece Lüsü'yi bulmuştum. Bayramlarda Leylek Bahçesi'nin hemen yanı başındaki evine gittiğim, mendil içinde bana yumurta, çörek, şeker, leblebi sunan o genç kadın, şimdi Diyarbakır Surp Giragos Kilisesi'nin yıkık harabeleri arasına sığınmıştı. Yaşlanmış, bunamıştı, Ağzından dökülen tek tük Ermenice dualar da artık anlaşılıyordu. Bir sicim, bir kınnapla bağlayıp boynundan astığı kocaman bir anahtarla geçmişini korumaya çalışıyordu...

Diyarbakır'da kalmış, bir türlü uçmamış, uçamamış son "kelaynak"tı.

Geçtiğimiz gün bir “gâvur”, bir Keldani, bir başka “kelaynak ” beni aradı. Lüsye Baco’nun çok daha perişan ve hasta olduğunu, buna bir çare bulmamamızı istedi.

Çareyi bulmuştuk; onlar Lüsye Baco’yu bir uçağa koyacak, İstanbul’a göndereceklerdi. Biz de burada Ermeni Hastanesi’ne, Surp Pırgıç’e, yaşlı ve kimsesizler bölümüne yatıracaktık.

Öyle de yaptık.

Dün hastaneden telefon ettiler:

“Lüsye öldü.”

Evet! Son “kelaynak” da öldü.

Sağlık olsun! Veee, tüm dostlarımızın bayramı kutlu olsun!...

12 Nisan 1996

Çarpıklıklar...

Ben bu dağın maralıyam
Avcı vurmuş yaralıyam

Bu coğrafyada, bu ülkede yaşayan insanların büyük çoğunluğunun biz Ermeniler gibi, diğer azınlıklar hakkında da pek kayda değer bilgilerinin olmadığı, hatta yalan yanlış bilgilerle donatıldığı acı ama gerçek!

Evet, kimi insanların başlarını devekuşu misali kuma gömerek, her nedense ve inatla, bu coğrafyada yaşamış diğer etnik kimlikleri giderek görmezlikten gelmeleri, onların varlığını doğrudan veya dolaylı yoldan bir nevi inkâra kalkışmalarını, ben kısa aklımla pek anlayamıyorum ama; akıllı, zeki insanların da bunu anlamakta güçlük çekip çekmediklerini de, doğrusu hiç mi hiç bilmiyorum. Ne var ki yine de “bitli başımı” taştan taşa vurarak, insanlar arasında bu iletişimsizliğin, bu kopukluğun yaratılması için verilen bunca çabanın, acaba kimlerin ve niçin işlerine geliyor diye düşünmekten de kendimi bir türlü alamıyorum.

Genelde dünyada, özelde de aynı ülke toprakları içinde ve bir arada yaşayan değişik kültürlere sahip insanların, birbirlerinden alıp veremeyecekleri, paylaşamayacakları neler olabilir ki? Aksine, aralarındaki birliktelikten, birbirlerine aktaracakları çeşitlilikten, olsa olsa o toplum içinde kültürel zenginlikler doğar. Eh! Kültürel zenginliklerin insanlara zararı olabilir mi? İnkâr, var olan kimi değerleri görmezlikten gelmek, bir şeylerin üstüne bir nevi “ölü toprağı örtmek” zihniyetiyle, gayretkeşliğiyle, kimi kültürel mirasları, kültür kalıntılarını yıkarak, bozarak, yozlaştırarak

rak, onları gizlemeye çalışarak ve en önemlisi tarihe karşı sorumluluklarımızdan kaçarak, insanlık adına suç işliyor muyuz?

Türkçede sık sık kullandığımız “güneş balçıkla sıvanmaz” veya “mızrak çuvala sığmaz” deyimleri, bizlere az da olsa, zaman zaman “gerçekleri” görmezlikten gelmenin ne denli anlamsız, hatta aptalca bir şey olduğunu anımsatmıyor mu? İstanbul’daki birçok saraylara, tarihi yapılara imzasını atmış, hayat vermiş Ermeni Balyan ailesini, “ne idüğü belirsiz” veya tam aksine, “ne idüğü belirli” bir mantıkla İtalyan Ballini ailesi gibi yapmacık, uydurma bir yaklaşımla gizlemeyi hüner sayan, hüner sanan zihniyetin ne denli anlamsız, kokuşmuş, yozlaşmış olduğunu vurgularken, o zihniyeti paylaşanlar adına utanç duymamak mümkün mü?

Birçoğumuzun sık sık duyduğu, belki de severek dinlediği “Çanakkale içinde Aynalı Çarşı / Ana ben gidiyorum düşmana karşı” türküsünde adı geçen meşhur Aynalı Çarşı hakkında sözü, bir başka “yaralı maral”, araştırmacı yazar Stella Ovadia’ya verelim:

Birçok Çanakkalelinin aynada aksini ilk kez gördüğü ünlü Aynalı Çarşı’nın girişindeki mermer yazıtı saklamaya gerek yok. Çünkü o kendini gizliyor! Bugün İbranice, eski Türkçe ya da Fransızca bilen kaç kişi geçiyor oradan? İbranice harfleri tanımasam, Hallio adının Yahudi bir ad olduğunu bilmesem ben de bilmeyecektim Aynalı Çarşı’nın Yahudi cemaatinden birinin armağanı olduğunu. Yahudi cemaatinin yakın zamana kadar burada yaşadığını anlamanın imkânı yok. Ne de ‘Türkiye aşkı için’ savaşa gittiklerini türkülerinde söyleyen Çanakkaleli Yahudilerin 1934 Temmuz’unda, tıpkı bütün Trakya’nın gerisinde yaşayan Yahudiler gibi, ‘yağma’dan kaçmak zorunda kaldığını...

Evet, bu ve buna benzer davranışlar, sadece bir vurdumduymazlıktan, bir aymazlıktan mı kaynaklanıyor, yoksa, özellikle ve de bilinçli bir düşüncenin aynaya yansıyan çarpık ifadesi midir?

Neyse ne, sonuçta çirkin bir yaklaşımın dışı vuran kirli yüzüdür!...

26 Nisan 1996

Anadili...

Hepimizin bildiği bir deyim vardır; deriz ki, “hayvanlar koklaşa koklaşa; insanlar, konuşa konuşa anlaşır.” Bunu derken de insanları hayvanlardan ayıran en belirgin özelliği dile getirip vurgulamaya çalışırız. Doğrudur; insanların sosyal yanları ne denli ağır basarsa, o ölçüde de dillerini kullanıp birbirleriyle iletişim kurmaları kaçınılmazdır. Üstüne üstlük, insanlar aynı zamanda kendilerine özgü zekâlarını kullanarak, birtakım “sembol”leri, yani harfleri yan yana dizerek yazıyı icat etmişler ve yazılar sayesinde tarihe çok daha kalıcı bilgiler ve eserler bırakmışlardır.

İki kere ikinin dört ettiği günümüz dünyasında, bir başka hakikat, bir başka gerçek de şudur ki, en iyi iletişim kaynağı, insanın kendi “anadili”dir. Çünkü, insanlar, gerek düşüncelerini, gerekse duygularını kendi anadilleriyle en güzel bir biçimde dile getirirler. Anadilin önemini vurgularken, bu konuda Kürtler bir adım daha ileri giderek, anadili yerine, “zımanê zıkmaki” yani “ana karnındaki dil” deyimini kullanırlar. Kürtlere göre çocuk henüz doğmadan, henüz ana karnındayken, henüz ceninken anadilini öğrenmeye başlar. Bunun ilmi izahı var mıdır, yok mudur doğrusu bilemiyorum ama, bilebildiğim kadarıyla bir dilin, özellikle de anadilin önemini bu denli anlamlı vurgulayan bir başka ifade bulmak da zordur.

Eveet, acı ama gerçek olan, bir de, madalyonun öbür yüzü vardır. Anadillerini şu veya bu nedenlerle bilmeyen-

ler, öğrenemeyenler, konuşamayanlar ve dolayısıyla da yazıp okuyamayanlar... Bu insanların hali acaba nicedir?

Aynı kültürleri paylaşan, aynı etnik kökenden gelen insanların yan yana geldiklerinde, kendi özbeöz anadillerini konuşamayıp, aralarında herhangi bir dille iletişim kurmak mecburiyetinde kalmaları her halükârda acıdır. Daha da acı olanı ise, anadillerini bildikleri halde bağınaz, baskıcı, şovenist yaklaşımlarla kimi insanlara yaşadıkları coğrafyada kendi dillerini konuşma yasağı getirilmesidir.

Nerede olursa olsun, insanlara kendi anadillerini konuşmak, yazmak, geliştirmek konusunda getirilen doğrudan veya dolaylı baskıların mantığını anlamak olanaksızdır. Mantık bir yana, insanlık suçudur!...

İnsanlık suçudur, zira bir etnik topluluğu devam ettiren önce onun “dili”dir. Kendi dilini kaybeden toplumlar, tarih sayfalarından öncelikle silinenler arasındadır. Eh! İnsanlara kendi anadillerini konuşma yasağı getirerek, baskı uygulayarak, sindirerek, gözdağı vererek, kısıtlayarak, zorlayarak ve horlayarak yapılan her türlü yaklaşıma omuz verenler, tarihin acımasız yargısı karşısında utançlarıyla ister istemez baş başa kalacaklardır...

3 Mayıs 1996